

Ampt Epe

Nr 118 – april 1997

REDAKTIE: Th. te Riele-ter Laak, Dorpsstraat 12, 8171 BP Vaassen,
telefoon 0578-571304

Het blad verschijnt 4 keer per jaar en wordt gratis toegezonden aan de leden van de Historische Vereniging 'Ampt Epe'

'AMPT EPE' HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

De vereniging stelt zich onder meer tot doel:

- het opwekken en versterken van de belangstelling voor de geschiedenis van de Gemeente Epe

Lidmaatschap f 22,50 per jaar

Bestuur:

Voorzitter: W. Terwel
Apeldoornseweg 41 – 8172 EH Vaassen
Telefoon 0578-571455

Sekretaresse: Th. te Riele-ter Laak
Dorpsstraat 12 – 8171 BP Vaassen
Telefoon 0578-571304

Penningmeester: W. van Putten
Hoofdstraat 80 – 8162 AL Epe
Telefoon 0578-613579

Leden: M. Endendijk
J. C. Kreffer

Giro: 119.40.15 ten name van penningmeester 'Ampt Epe'
I.S.S.N. nr 0166-2023

Jaarverslag 1996 Streekarchivariaat Noord Veluwe

„Wie niet weet waar hij vandaan komt,
weet niet waar hij is en weet
nauwelijks waar hij heen wil”.

*Staatssecretaris Nuis bij de aanbidding van het boek Eerste Volks-
vertegenwoordigers van Gelderland oktober 1996 in Nijmegen.*

Algemeen

Er waren dit jaar 360 bezoekers, tegen 336 vorig jaar. Zij brachten 1237 maal een bezoek aan het Streekarchivariaat, tegen 1066 vorig jaar, hetgeen een stijging betekent met 7,5%. Dit aantal komt in de buurt van twee eerdere topjaren.

Het aantal bezoeken in de loop van de jaren was:

jaar	bezoek	jaar	bezoek
1984	604	1991	871
1985	865	1992	837
1986	1096	1993	875
1987	999	1994	993
1988	1150	1995	1066
1989	1241	1996	1237
1990	1242		

Het aantal verstrekte inlichtingen bedroeg 62 tegen 144 vorig jaar. Dat is dus veel minder. Wel waren er aantal bij, met name die voor de gemeenten zelf, die veel tijd vroegen.

Het aantal informaties over de jaren:

1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
80	109	159	148	127	116	146	109	89	147	144	62

Eén klant is echt boos geworden over het feit, dat ik slechts één dag per week in Heerde aanwezig ben. Zijn probleem viel samen met tweede pinksterdag en de maandag erop toen er elders een AskSam bijeenkomst was, zodat ik veertien dagen niet in Heerde ben geweest.

Om het probleem van archiefvernietiging in computerbestanden aan de kaak te stellen, is in januari het rapportje: „Digitale dementie, iets om voor te waken” geschreven.

Wat de gevolgen zullen zijn van de invoering van de nieuwe Archiefwet 1995, werd in maart samengevat in het rapport „De (nieuwe) Archiefwet 1995 en de Noord-Veluwe. Wat blijft er gelijk, wat verandert er, wat zijn de consequenties voor onze gemeenten”.

In oktober zijn naar aanleiding van de Archiefwet 1995 in alle drie gemeenten een concept archiefverordening en een informatiebesluit, resp. door de raad en B. en W. vast te stellen, de Organisatie ingestuurd. Aan het eind van het jaar waren ze nog niet door de ambtelijke molen heen.

Een bijeenkomst van Noord-Veluwse archivariissen, twee van AskSam gebruikende archivariissen, een van nabuur-archivariissen, alsmede de presentatie van het boek van de eerste volksvertegenwoordigers in 1795 van Gelderland werd bijgewoond.

Naar de laatste bijeenkomst ging Gert Veltkamp ook mee. Enkele keren is naar de IJsselakademie in Kampen gereisd voor overleg over het boek Hatterm 700 jaar stad.

Personeel

Het personeelsbestand van het Streekarchivariaat is de laatste twee maanden van het verslagjaar uitgebreid met twee zeer gewaardeerde vrijwilligers. Gert Groenleer, gediplomeerd middelbaar archiefambtenaar, werkt twee dagen per week in Heerde. Serge Boekhoorn, die de opleiding voor Archivistiek A wil gaan doen, is twee dagen per week actief in Epe.

Het personeel bestaat verder uit de streekarchivaris en fulltime banenpoole Gert Veltkamp. Vrijwilligers G. van Apeldoorn en G. Kamphuis doen indiceerwerk. Marijke Maten verricht typewerk aan de index op het bevolkingsregister van Epe en de dames typistes in Epe en Hatterm hebben als stopwerk eveneens aan indices gewerkt.

Evenals alle andere functies van de gemeente Hatterm, werd de functie van streekarchivaris, die onder de rechtspositie van Hatterm valt, opnieuw beschreven en voorlopig gewaardeerd. Ik heb bedenkingen geuit tegen de waardering van de functionele vorming, welke naar mijn mening hoger moet uitvallen vanwege de zwaarte van het uitoefenen van deze functie in drie verschillende gemeenten en tegen het feit dat van leiding geven wordt gesteld dat dat niet

plaats vindt, terwijl dat wel het geval is, weliswaar niet aan mensen met een formatieplaats.

Schrijnend is, dat de punten zoals die zijn gegeven in de voorlopige waardering, in de grootste van de drie gemeenten, namelijk Epe, een rang hoger op zou leveren dan nu het geval is, terwijl de complexiteit van de functie in de drie gemeenten zelfs nog groter is dan die in Epe alleen zou zijn.

EPE

Regelgeving

In oktober zijn naar aanleiding van de Archiefwet 1995 een concept archiefverordening en een informatiebesluit, resp. door de raad en B. en W. vast te stellen, de Organisatie ingestuurd. Aan het eind van het jaar waren ze nog niet door de ambtelijke molen heen.

Archiefbewaarplaats

Het klimaat in de archiefbewaarplaats was zonder installatie matig stabiel. De temperatuur varieerde van 17 tot 23 graden Celsius, de luchtvochtigheid van 38% tot 64%. Snelle schommelingen doen zich hierin niet voor. In de winter wordt het steeds droger en kouder en in de zomer warmer en vochtiger. De brandblusser is in januari 1995 gecontroleerd. De gemeente heeft een contract voor controle eens per twee jaar. Er zijn maar liefst elf rookmelders in de archiefbewaarplaats geplaatst.

Aanwinsten en acquisitie

Het archief van de afdeling Epe van de Pacifistisch Socialistische Partij over 1954-1990 werd aangewonnen.

Van het archief van de Hervormde Kerk van Epe werden stukken betreffende het orgel van 1807-1960 aangewonnen. Blijkbaar waren die in verband met de restauratie achtergehouden.

Bij een veilinghuis in Amsterdam is gekeken naar en vervolgens een bod gedaan op een negentiende eeuwse gewassen tekening van het dorp Epe. Het bod was blijkbaar niet hoog genoeg om de tekening te verwerven.

Voor de aanwinsten van de archiefbibliotheek wordt verwezen naar bijlage 1.

Dienstverlening

De bezoekerijfers:	bezoekers	bezoeken
genealogen	79	200
anderen	45	187
totaal	124	387

Het aantal bezoeken is ten opzichte van vorig jaar weer gestegen: met 10%. Na de sterke stijging van vorig jaar was dat niet verwacht, maar er is dus weer een record gebroken. Enkele mensen kwamen heel vaak om het notariële archief door te nemen. Het meerdere bezoek -op zich verheugend- bracht uiteraard meer werk met zich mee, wat de tijdsbesteding aan het toegankelijk maken noodzakelijkerwijs verminderde. Er moest op momenten van topdrukte behoorlijk worden geïmproviseerd om de bezoekers fysiek een plek te geven. Het strikt de hand houden aan alleen de vrijdag voor bezoek te bestemmen, en de donderdag die ik eens in de veertien dagen in Epe ben te gebruiken voor andere zaken, was dan ook bij zoveel belangstelling (6 à 7 bezoekers gemiddeld per werkdag) niet vol te houden. Diverse malen waren er tien tegelijk.

De belangstelling van de bezoekers ging o.a. uit naar: automatisering, Bagijnenerve Niersen, Berkenoord, biljartclub, bouwvergunningen, dominee Doornenbal, Emst, evangelist Bos, films, gebrandschilderde ramen uit de r.k. kerk, Haverkampschool, Hoofdstraat 113, Isendoorn en het bestuur van Epe, de Jonas, kanaal weer bevaarbaar maken, Katholieke Vaassense voetbalclub, Eper krant, station Emst i.v.m. modelbouw, molens, notariële archief, Openbare School Oene, Oranjevereniging Gortel/Niersen, poezie over de IJsselstreek, Quickborn, Sparrenlaan 25 „Lombok”, spoorlijn, stations Emst Vaassen, Tongeren, foto's van vervoerders, WO II, en Woldyne. Het onderzoek naar de Haverkampschool resulteerde in een fraai herdenkingsboek.

Het aantal inlichtingen genealogie bedroeg 19. Voor genealogie waren dat er 13 en 6 andere, waarvan 3 voor de gemeentelijke organisatie. Het betrof o.a. de eigendom van de kerktorens, de klokken van de Hervormde Kerk Epe, het orgel van de Hervormde Kerk Vaassen, de gemeenteraad 1945-1950, bomen die niet zouden mogen zijn geplant in de Hoofdstraat en Vrouwenarchieven.

Toegankelijk maken

Marijke Maten is doorgesgaan met de ongeveer 40.000 kaartjes van de klapper op het bevolkingsregister in te voeren in de computer. Op zich is de klapper goed bruikbaar, maar door zijn vorm en het feit dat ie uniek is, is het onverantwoord om hem buiten de archiefbewaarplaats in zelfbediening aan de

genealogen beschikbaar te stellen. Het werk van Marijke moet een handzamer lijst opleveren die ook nog eens te reproduceren is, zodat het gebruik van de microfiches van het bevolkingsregister die in Heerde zijn geplaatst, gemakkelijker wordt. Marijke is nu met de 16de bak bezig. Er zijn er in totaal twintig. Het eind komt in zicht. De typistes werkten in stopwerk aan hetzelfde project.

De vrijwilliger G. van Apeldoorn is met de index op de Eper Couranten vanaf 1879 gevorderd tot 1909.

Vrijwilliger G. Kamphuis spant zich in om de dopen van Epe van 1730-1811 toegankelijk te maken via gezinsreconstructie. Hij is daarmee bijna klaar.

Vrijwilliger Serge Boekhoorn is 20 uur per week via de Stichting Werk met name actief met het toegankelijk maken van het notariële archief. Hij heeft voor zowel de notarissen van Epe als van Vaassen het jaar 1815 afgemaakt en 1825 helemaal ingebracht. Met 1835 is hij begonnen. Het bestand bevat inmiddels 4000 kaartjes en is meer dan 500 Kb groot. Het was goed dat de eigen AskSam toepassing voor deze index reeds operationeel was, want zodoende kon hij direct zelfstandig aan de gang. Voor het overige oriënteert hij zich zo breed mogelijk om goed beslagen ten ijs te komen op de archief-school.

De inventarisatie van het Hervormde Kerkarchief werd voortgezet, hoewel er vanwege andere werkzaamheden minder tijd aan kon worden besteed dan gewenst.

De aanvullingen op de bibliotheek, 65 stuks, werden verwerkt. De catalogus telt thans 1725 titels.

Materiële verzorging

De restauratie van het negentiende eeuwse archief gaat gestaag door.

Microverfilming

De eerste twee series bevolkingsregisters: 1860-1880, zijn opnieuw op microfiche gezet. Eerder had het Gemeentearchief van Apeldoorn dit tegen materiaalkosten voor ons gedaan, wat toen zeer werd gewaardeerd, maar de kwaliteit van die fiches was beslist niet voldoende. Nu staat het volledige bevolkingsregister 1860-1938 op fiche. De moederexemplaren liggen voor de veiligheid in de archiefbewaarplaats in Heerde en een tweede werkexemplaar is daar voor raadpleging beschikbaar, zodat genealogen veel minder heen en weer hoeven te reizen achter hun voorouders aan.

Een oud, deels defect, microfiche leesapparaat, merk Saul, is vervangen door een Agfa-Gevaert Copex LF 104. Van die laatste zijn er nu twee en er is nog een Saul apparaat.

Edukatie

Voor de Rotary werd een lezing over het notariëel archief gehouden. Het inleidend hoofdstuk bij de te verschijnen kadastrale atlas van Epe en Oene kwam gereed, maar de gehoopte uitgifte van de atlas laat nog op zich wachten.

Inspectie

Om het probleem van archiefvernietiging in computerbestanden aan de kaak te stellen, is in januari het rapportje: „Digitale dementie, iets om voor te waken” geschreven.

Wat de gevolgen zullen zijn van de invoering van de nieuwe Archiefwet 1995, werd in maart samengevat in het rapport „De (nieuwe) Archiefwet 1995 en de Noord-Veluwe. Wat blijft er gelijk, wat verandert er, wat zijn de consequenties voor onze gemeenten”.

De administratie van de politie werd geadviseerd over de vernietiging van archiefbescheiden.

Zo'n 300 meter semi-statisch archief sinds 1930 moet dringend worden geschoond en definitief beschreven vooraleer ze kan worden overgebracht. Ook de provinciaal archiefinspecteur drong hier op aan. Het Bureau Documentaire Informatievoorziening had hier met het oog op de bezetting niet direkt een antwoord op. Toch moet hier op korte termijn wat aan worden gedaan. De nieuwe archiefwet gebiedt immers overbrenging in geschoonde en toegankelijke staat naar de archiefbewaarplaats na maximaal 20 jaar. Projektmatige aanpak biedt mogelijk een oplossing. Op de meerjarenraming is hiertoe voor het jaar 2001 een bedrag geraamd.

Automatisering

De IBM 286 computer is eigenlijk te traag voor het genealogieprogramma HAZADATA. Nog lastiger is het feit, dat deze machine alleen over een 5-1/4" disktestation beschikt. Het uitwisselen van gegevens met Heerde en Hatterm (en dat komt dagelijks voor) moet nu via een pc met dubbele poort, hetzij bij mij thuis, hetzij bij voorlichting of automatisering in het gemeentehuis.

Financiën

De gemeente Epe heeft in het verslagjaar globaal het volgende uitgegeven voor het beheer van de archiefbewaarplaats:

bijdrage Streekarchivariaat	25684
archiefbewaarplaats	p.m.
kantoor (-benodigdheden) bezoekers- ruimte, automatisering	p.m.
restauratie	10000
verfilming	<u>5000</u>
totaal	40684

Dit is ongeveer f 1,19 per hoofd van de bevolking per jaar. De post archiefbewaarplaats dient hier als herinnering aan het feit dat eens hiervoor in het verleden wel forse uitgaven zijn gedaan en ook in de toekomst ongetwijfeld weer nodig zullen zijn.

Boekbespreking

P.W. van Wissing. De eerste volksvertegenwoordigers van Gelderland in 1795. ISBN 90-72872-14-2. Dit boek is een completering van het eerder verschenen werk over de eerste volksvertegenwoordigers van Veluwe. Nu is Gelderland in zijn geheel behandeld. Een kleine verbetering ten opzichte van de eerste keer is de vermelding dat de Hattemer Wijnen een zwager van Daendels was. Er staat echter niet bij dat dat Herman Willem Daendels was, die niet bij de eerste volksvertegenwoordigers hoorde, zodat de lezer kan denken dat de zwager Egbert Anthony Daendels was, die een bladzijde ervoor in het boek staat. Voor wat betreft Epe zijn er jammer genoeg een aantal onvolkomenheden van de vorige keer blijven staan. Zo was Hendrik Brouwer in 1772 reeds secretaris van het Ambt Epe en was ook kerkmeester. De naam van de vrouw van Gerrit van Zuuk is wel verbeterd van Overbotel in Overbosch, maar zijn doop, die op 10 augustus 1749 te Epe plaatsvond, is niet opgenomen. Gerrit was een zoon van Roelof Aerts van Suuk en Janna Vos. Dat Evert Vermeer een geliefd schoolmeester van Ernst was (zie Bijdr. Med. Gelre 14 blz. 155), is er ook niet in terecht gekomen. Van hem werd gezegd: „Zelfs zijn vijanden moeten lof van hem spreken”.

G. Kouwenhoven.

Buys Ballot en Epe

Het notarieel archief van Vaassen en Epe uit de negentiende en begin twintigste eeuw is een belangrijke informatiebron voor de genealogisch of lokaal-historisch onderzoeker. Men komt er tal van aktensoorten in tegen: verkopen van roerend en onroerend goed, testamenten, boedelinventarissen of hypotheekakten, om er maar een paar te noemen. Meestal was het de plaatselijke bevolking die gebruik maakte van de diensten van de notaris, maar dat was geen vaste regel. Zo gingen de Vaassenaren en Epenaren soms naar de notaris in bijvoorbeeld Apeldoorn. Ook andersom treffen we in het notarieel archief van onze gemeente mensen van buiten aan. Zo kunt u uw voorvaders tegenkomen naast de namen van beroemdheden uit heel Nederland.

C. H. D. Buys Ballot – 1817-1890.

De Nederlandse fysicus en meteoroloog Christophorus Henricus Didericus Buys Ballot is een van hen. Buys Ballot werd in 1817 te Kloetinge (Zeeland) geboren en overleed in 1890 te Utrecht. Hij was de oprichter van het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI), toen nog in Utrecht, en de eerste directeur ervan (1854-1889). Zijn betekenis voor de meteorologie is aanzienlijk geweest. In 1857 publiceerde hij de naar hem genoemde wet van Buys Ballot, die betrekking heeft op de luchtstroming van hoge naar lage drukgebieden op aarde.

Ook in de regionale geschiedenis van de Veluwe heeft deze internationale beroemdheid een rol gespeeld. Buys Ballot was namelijk de eerste eigenaar en ontginning van de landgoederen Welna en West-Raven, ten westen van Epe gelegen, en eigenaar van het landgoed en de gelijknamige herberg De Dellen, ten westen van Heerde. Was De Dellen vooral een ontspanningsoord in de zomer, de woeste gronden van Welna had Buys Ballot aangekocht als geldbelegging met de bedoeling door ontginning de waarde te verhogen.¹ Wel is er op gewezen dat er geen grote winsten te verwachten waren en zijn aankopen daarom gezien moeten worden als een prestigieuze onderneming.² In 1848 kocht Buys Ballot samen met zijn oom, de in Rotterdam woonachtige advocaat Mr. Lambertus Frederik Ballot, ongecultiveerde heidegrond. Deze

*P. Kersteeg B. L. Tijssen
 J. van Westerveld J. van Notten
 H. van Westerveld E. van Loenen
 J. van de Velde J. B. B. E. van Epen
 Hendrik van Epen E. van Epen
 H. van Epen J. van Epen
 J. van Epen J. van Epen
 J. van Epen J. van Epen*

Ondertekenaars van de verkoopakte.

De ondergeteekende Doctor Christoffus-
 van Herxius Wilhelms Buys Ballot,
 Hoogleraar te Utrecht, verklaart by dese
 te volbruytgen Pieter Versteeg, opzichter
 van Welna en West-Raven, onder Epe, om
 namens den ondergeteekende eenige per-
 ceelen van gecultiveerde heidegrond, op Wel-
 na, in de gemeente Epe gelegen, hem lastheb-
 ber, zoo in industriale inrichting als ander-
 wits opgegeven, aan de kopers te transporte-
 ren voor zoodanige koopsommen als hem
 bekend zijn, de kopers minnen daarvoor
 te ontvangen en daaraan te kwiteren, de
 vereischte acte van transport en de charge
 van den ondergeteekende te tekenen
 en datgene vorder te doen wat zal worden
 vereischt, alles onder belofte van goedken-
 ning en verbaid als volgens de wet.

Utrecht, den 21 februari 1875. —

Buy Ballot

Goedgekeurd door den gemagtigde in te-
 genwoordigheid van ons notaris en getui-
 gen te Utrecht, waarvan door die allen son-
 der tekenen den 18 maart 1875

P. Versteeg J. H. Kruitroo
 opz. J. H. D. D. D.

Machtiging van Buys Ballot aan Pieter Versteeg, gedaan te Utrecht
 op 21 februari 1875.

woeste grond lag in een gebied dat vijf jaar tevoren door de gemeente Epe was
 aangekocht van de Staat der Nederlanden. De aankopen vormden het begin
 van waaruit spoedig het landgoed Welna zou ontstaan. In juli 1848 werd het
 eerste stuk heidegrond van de gemeente gekocht: 37 hectare voor f 480,
 gulden. Op 1 november van dat jaar kregen de heren Ballot 322 hectare
 heidegrond in handen door aankoop van de heer F.R.P. Victor voor het bedrag
 van f 6634,85 gulden. Opmerkelijk genoeg had de heer Victor, wonende op
 Huize Larenstein te Velp, deze grond nog dezelfde dag gekocht van koopman
 A.J.W. Marius en S.H. Schutstal van Woudenberg, beide uit Twello, voor het
 bedrag van f 1100,— gulden: de verkoop leverde Victor dus de aanzienlijke
 winst van ruim vijf-en-een-half duizend gulden op. ³ Vervolgens kocht Buys
 Ballot, op eigen naam en op naam van zijn oudste zoon Cornelis Sebastiaan,
 in 1851 De Dellen aan, dat al gecultiveerd was tot landgoed door H.W.
 Daendels (1762-1818). In 1857 verkocht L.F. Ballot zijn aandeel van Welna
 aan Geertruida Françoise Lix Raaven, de moeder van Buys Ballot en sinds
 1850 weduwe van Anthonius Jacobus Buys Ballot. Een jaar later, wanneer zijn
 moeder is overleden, is Buys Ballot eigenaar van geheel Welna. Het landgoed
 West-Raven, genoemd naar zijn moeder, heeft Buys Ballot door middel van
 aankopen vanaf 1861 gesticht.

Vanaf de jaren 1850 vonden er door de familie Ballot verschillende verkopin-
 gen plaats om de ongecultiveerde heidegronden te laten ontginnen tot bos- en
 landbouwgronden. Vanuit Utrecht, waar Buys Ballot woonde en werkzaam
 was als hoogleraar in de natuur- en wiskunde aan de 'Hoogeschool', mach-
 tigde hij in februari 1875 Pieter Versteeg, op dat moment opzichter van de
 landgoederen Welna en West-Raven, om namens hem enkele stukken
 ongecultiveerde heidegrond te verkopen. Deze grond, gelegen in het kadaster
 van de gemeente Epe sectie P nummer 655, was oorspronkelijk in 1850 van
 de gemeente aangekocht door L.F. Ballot.

Op 18 maart 1875 werd in de herberg van Bernardus Lambertus Tijssen te Epe
 en in aanwezigheid van de Vaassense notaris Johannes van Dielen de koop
 gesloten. ⁴ Veertien kopers, bijna allen landbouwers uit de gemeente Epe,
 kwamen op de grondverkoop af. Zij konden de grond direkt in gebruik nemen,
 op voorwaarde dat de achterstallige grondbelasting vanaf 1 januari 1875
 betaald zou worden. Hieronder is een lijst met kopers opgenomen. Voor de
 koopsommen en verdere details verwijs ik naar het archief van notaris
 Johannes van Dielen.

Lijst van kopers

1. Bernardus Lambertus Tijssen, herbergier onder Epe, een perceel, groot
 zeven-en-een-halve hectare, gelegen aan de weg van Tongeren naar
 Gortel, ten noorden van de grond van Wijnand Visch, langs het nieuwe
 wegje;

2. Gerrit van Westerveld, bouwman onder Epe, een perceel, groot zeven-en-een-halve hectare, neven het vorige perceel gelegen;
3. Jacob van Westerveld, bouwman onder Epe, een perceel, groot vijf hectare, neven het vorige perceel gelegen;
4. Heimen van Westerveld, bouwman onder Epe, een perceel, groot vijf hectare, neven het vorige perceel gelegen;
5. Gerrit Schrijver, bouwman onder Epe, de zuidelijke helft en Willem Mulder, bouwman onder Epe, de noordelijke helft van een perceel, groot vijf hectare, neven het vorige perceel gelegen;
6. Evert van Loenen, dagloner onder Epe, de zuidelijke helft en Jannes van de Vosse, bouwman onder Epe, de noordelijke helft van een perceel, groot vijf hectare, neven het vorige perceel gelegen, strekkende tot een nieuw wegje;
7. Gerrit Berkhof, bouwman onder Epe, een perceel, groot vijf hectare, neven het vorige perceel gelegen;
8. Egbert van Essen, dagloner onder Epe, de zuidelijke helft en Hendrik van Essen, dagloner onder Epe, de noordelijke helft van een perceel, groot vijf hectare, neven het vorige perceel gelegen;
9. Evert Kasteel, dagloner onder Epe, een perceel, groot vijf hectare, neven het vorige perceel gelegen;
10. Hendrikus Kasteel, timmerman onder Epe, een perceel, groot vijf hectare, neven het vorige perceel gelegen, en
11. Aart van Essen, bouwman onder Epe, een perceel, groot tien hectare, neven het vorige perceel gelegen, strekkende tot een nieuw wegje.

Literatuur

Everdingen, E. van, C.H.D. Buys Ballot ('s-Gravenhage 1953) biografie.
 Gorter, Henriëtte, Landgoed Welna. Een bos met een verleden (Epe 1990).
 Munneke, J.F. en G.S. van Lohuizen, „De geschiedenis van het landgoed „Welna””, in: Ampt Epe 79 (1987) , pp. 9-24 en Ampt Epe 80 (1987), pp. 3-9.

- ¹ E. van Everdingen, C.H.D. Buys Ballot ('s-Gravenhage 1953) 49,
- ² Henriëtte Gorter, Landgoed Welna. Een bos met een verleden (Epe 1990), 32, 49.
- ³ GA Epe, Notarieel Archief G.W. van der Feltz, inv.nr. 2920/101 en 103.
- ⁴ GA Epe, Notarieel Archief Vaassen (J. van Dielen) 1875, inv.nr. 4521/5870.

Serge Boekhoorn.

Stichting van een post- en telegraafgebouw te Vaassen

„'t-Postkantoor is zo goed als gereed. Dit gebouw is een sieraad voor ons dorp, dat toch al menige verfraaiing heeft ondergaan.

Een heele verandering zal 't weer geven als de winkel met zijn mooie pui van den hr Bervoets en de daar tegenover in aanbouw zijn de villa van mej. de wed. Heering opgeleverd zijn.

Wij vernemen dat het postkantoor morgen van rijkswege zal worden geïnspecteerd.”

(Aldus het Nieuws- en Advertentieblad van 14 augustus 1909).

Maar voordat het allemaal zover was... Wat eraan vooraf ging...

Op vrijdag 6 december 1907 vond in de vergadering van de Raad der gemeente Epe een bespreking plaats omtrent de stichting van een post- en telegraafgebouw te Vaassen.

De voorzitter vertelde tijdens deze bijeenkomst dat hij een gesprek had gehad met de inspecteur der posterijen en telegrafie over de verhuurprijs van het (nog te bouwen) gebouw aan het Rijk.

De inspecteur had de prijs van 1200 gulden nogal aan de hoge kant gevonden en ook de directeur-generaal had al laten weten moeite te hebben met dit bedrag.

Hij had de inspecteur echter kunnen aantonen dat op grond van de hoge rentestandaard, in verband met afschrijving, de gemeente met geen lager bedrag genoeg kon nemen.

Door de gestelde eisen aan het gebouw waren de kosten gestegen.

Een andere mogelijkheid was om de bouwplannen te wijzigen, de bouwkosten werden dan teruggebracht tot ongeveer een bedrag van 10.000 gulden, plus de aankoop van de grond ad. 3100 gulden. De huurprijs van het gebouw zou dan 1000 gulden gaan bedragen. Met dit voorstel had de inspecteur akkoord kunnen gaan en het leek hem sterk dat de regering met een huurprijs van 1000 gulden nog problemen zou hebben.

Dit nieuwe plan nu, door burgemeester en wethouders ter tafel gebracht, werd door de leden van de vergadering goedgekeurd. Bovendien werd hierna aan burgemeester en wethouders de opdracht gegeven, dat, wanneer het Rijk akkoord ging met de huurprijs van 1000 gulden, men zo spoedig mogelijk met de werkzaamheden moest beginnen.

Inmiddels hadden enkele industriëlen en andere ingezetenen uit Vaassen de raad via een brief laten weten, hoe blij men was met de goedkeuring van de plannen voor de bouw van een post- en telegraafgebouw. Zij wezen bovendien op de wenselijkheid van een telefoongelegenheid in bedoeld gebouw. In het bouwplan was inderdaad een spreekcel met telefoonkantoor opgenomen, zodat particulieren zich t.z.t. voor aansluiting kunnen melden.

De plannen voor de bouw van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning werd door de regering goedgekeurd en men besloot tot aankoop van het benodigde terrein over te gaan. Het bouwterrein was onderhands al aangekocht door J. Mulder (gemeenteraadslid) voor een bedrag van 3100 gulden van D. Veldhuis.

We lezen in de notulen van de gemeenteraad van 28 september 1908 hierover het volgende:

„De Raad der gemeente Epe, Voorgenomen het voorstel des Voorzitters om aan te kopen voor de gemeente Epe:

1. een huis, schuur en erf.
2. een huis.
3. tuin, respectievelijk groot 0.0529 H.A., 0.0070 H.A. en 0.1208 H.A.: kadastraal bekend gemeente Vaassen Sectie C. no. 809. 810 en 657. welke perceelen gelegen in de kom van het dorp Vaassen aan den weg Hattem 't Loo, den 1en December des vorigen jaars onderhands zijn aangekocht door den heer J. Mulder, lid van den Raad dezer gemeente, wonende te Vaassen, voor eene som van drie duizend een honderd gulden:

Gehoord verder de mededeeling des Voorzitters dat de kooper, de heer J. Mulder voornoemd bereid is het gekochte hierboven omschreven voor denzelfden koopprijs van drie duizend een honderd gulden aan de gemeente over te dragen, teneinde zij deze eigendommen zal kunnen aanwenden, na afbraak van de gebouwen, als bouwterrein voor een te stichten post- en telegraafgebouw.”

Het voorstel werd aangenomen, mede omdat het Rijk genegen was het gebouw voor de tijd van 10 achtereenvolgende jaren te huren, tegen een huurprijs samengesteld uit 4% van de terreinen 6% van de bouwkosten, tot een maximum van 650 gulden. Bovendien vond men de koopprijs zeer billijk. Mede door de gunstige ligging van het terrein was bij publieke verkoop de prijs zeker hoger geweest.

Op 8 oktober 1908 vond de aanbesteding van het postkantoor plaats en met het bedrag van 12285 gulden bleken G. de Bruin en J.Th. Schutte de laagste inschrijvers te zijn.

In de raadsvergadering van 25 maart 1909 werd, ten behoeve van de bouw van het post- en telegraafgebouw te Vaassen, besloten een lening aan te gaan van 16000 gulden tegen een rente van hoogstens 4-1/2 procent.

Over de ontwikkelingen van de nieuwbouw heb ik in het Nieuws- en Advertentieblad weinig kunnen vinden. Pas als de werkzaamheden zich in een eindstadium bevinden wordt er summier verslag gedaan. Zo las ik in de krant van zaterdag 30 oktober 1909 het volgende bericht:

„Naar wij nader vernemen is als datum voor 't in gebruik nemen van 't nieuwe postkantoor bepaald 1 november aanstaande. Tot bestellers zijn benoemd de tot nog toe dienstdoende brievenboden aan 't hulpkantoor alhier. Op genoemde datum treedt het eervol ontslag in van den brievengaarder.”

Deze brievenaarder blijkt de heer W. Vos te zijn, die zich middels een advertentie bij voortduring beleefd blijft aanbevelen voor het leveren van abonnementen op en het plaatsen van advertenties in dit blad en andere bladen en tijdschriften.

Ondergeteekende blijft zich bij voortduring beleefd aanbevelen voor het leveren van abonnementen op en het plaatsen van advertenties in dit blad en andere bladen en tijdschriften.

W. VOS.

Eervol ontslagen Brievenaarder.

Vaassen, 2 November 1909. (472)

Berichten over een officiële opening van het gebouw ben ik niet tegengekomen, wel trof ik in de krant van 10 november 1909 de openingstijden aan. Zie bijlage.

De man die voor dit bericht verantwoordelijk is blijkt de directeur J. Siemelink te zijn.

't Post- en Telegraafkantoor te Vaassen
is geopend:

Op werkdagen:

8 uur v.m.—1 uur n.m.
2 uur n.m.—3½ uur n.m.
6 uur n.m.—7½ uur n.m.

Voor postwissels en kwitantien:

8½ uur v.m.—1 uur n.m.
2 uur n.m.—3½ uur n.m.

Voor de rijkspostspaarbank:

9 uur v.m.—1 uur n.m.
2 uur n.m.—3½ uur n.m.
6 uur n.m.—7½ uur n.m.

Voor de rijksverzekeringsbank als voor kwitantien en postwissels, behalve dat aangifte van een ongeval gedurende den geheelen duur der openstelling plaats kan hebben.

Op Zondagen:

8 uur v.m.—9 uur v.m.
1 uur n.m.—2 uur n.m.

(Gesloten voor postwissels, kwitantien en rijksverzekeringsbank.)

Voor de rijkspostspaarbank:

8 uur v.m.—9 uur v.m.

De fd. Directeur,
J. SIEMELINK.

Speurend naar nog verdere bijzonderheden las ik dat aan de gemeente-architect Noorman een gratificatie van 200 gulden was toegekend voor zijn bemoeiingen bij de bouw van het Post- en telegraafkantoor te Vaassen. **(Nieuws- en Advertentieblad van 17 november 1909).**

Gemopperd werd er ook al snel:

Tijdens een vergadering van de vereniging Vaassen's Vooruitgang in hotel de Cannenburch werden klachten geuit over de postbestellingen. Het bestuur zal contact op nemen met de directeur van 't postkantoor en overleggen in hoeverre de tegenwoordige dienst voor verbetering vatbaar is.

VAASSEN. — Dorpestraat en Postkantoor

Ook werd gesproken over de mogelijkheid van plaatsing van een brievenbus aan het station en aan de Prins Hendrikweg (hoek Cannenburgher bos). Medegedeeld werd dat van gemeentewege een lantaarn zal worden geplaatst voor 't postkantoor. **(Bericht in het Nieuws- en Advertentieblad van 15 december 1909).**

Tot besluit:

Uit de notulen van de raadsvergadering op 10 februari 1910 blijkt dat de totale kosten voor het realiseren van het nieuwe postkantoor met directeurswoning, grondaankoop en aanlegkosten van de tuin f 15730,77 bedragen.

Het Rijk huurt het post- en telegraafgebouw voor 10 achtereenvolgende jaren, ingaande de 1e september 1909 en eindigende de 31 augustus 1919, voor een jaarlijkse prijs van 950 gulden.

Op 21 juni 1956 werd het postkantoor voor een bedrag van 35000 gulden door burgemeester Renken namens de gemeente Epe aan de inspecteur W. H. Bennink, die namens de domeinen de acte tekende, verkocht.

Frans Schumacher.

De oliejas

In het kasboek van het z.g. „Lijkwagengfonds” van de Ned. Herv. Gemeente Vaassen, viel mijn oog op een opmerkelijke aantekening. Tussen de ontvangsten over 1919 noteert de administrateur J. W. Kok op 19 juli: M. van Veldhoven oliejas gratis. Hij vermeldt geen inkomsten, dus de notitie „gratis” zal wel correct zijn; maar wat moeten we dan aan met „oliejas”? Eerst maar eens zien of de overlijdensacte ons enige duidelijkheid kan geven. We lezen:

„De ambtenaar van de burgerlijke stand Heier, acte 111. Op 16 juli 1919 verscheen voor mij: Jannes Abraham Leenhouts, oud 39 jaar, gemeenteveldwachter te Vaassen, en Hendrik Stegeman, oud 33 jaar, gemeenteveldwachter te Epe, die verklaarden dat op de 15 juli dezes jaars, des voormiddags, te twee ure in de gemeente Epe is overleden: Matthias Hendrik van Velthoven, oud zestig jaren, zonder beroep, geboren te Rotterdam, wonende te Epe, ongehuwd en zoon van Matthias van Velthoven en Suzanna Maria Boeteken, waarvan geen verdere gegevens bekend zijn”.

Geen duidelijkheid dus over „Oliejas”.

Dan maar eens gezocht in de „Eper Courant” en met resultaat. In de krant van 19 juli 1919:

Inkomsten der Lijfkringen van 31 st Decr 1919		Uitgaven der Lijfkringen van 1 st Jan 1920	
Totale Saldo f 293 27½		Totale Saldo f 583 53½	
Jan 10	G Palm 15 00	Jan 10	W. van der Schuur 15 00
" 22	L. Lablatten 15 00	" 10	M. van der Hoff 15 00
" 30	T. van der Hoff 15 00	cont. bijdragen	10 25
Feb 7	A. van der Hoff 15 00	inkomsten	f 583 53½
Mart 3	A. van der Hoff 15 00	uitgaven der Lijfkringen	van 1 st Jan 1920
" 26	W. van der Hoff 15 00	van E. van der Hoff f 12 95	cont. bijdragen 12 00
Apr 1	A. van der Hoff 20 00	handoveranties 0 75½	G. van der Hoff 1 75
" 23	W. van der Hoff 15 00	G. van der Hoff 89 50	G. van der Hoff 8 75
" 24	G. van der Hoff 15 00	uitgaven f 125 69½	inkomsten f 583 53½
" 29	E. van der Hoff 15 00	uitgaven 125 69½	Totale Saldo f 457 84
Mai 6	W. van der Hoff 15 00	Jan 17	M. van der Hoff 15 00
" 14	E. van der Hoff 15 00	Jan 24	M. van der Hoff 15 00
" 20	M. van der Hoff 15 00	Jan 30	M. van der Hoff 15 00
Jun 20	M. van der Hoff 15 00	Jan 31	M. van der Hoff 15 00
Jul 17	M. van der Hoff 15 00	Jan 31	M. van der Hoff 15 00
" 24	M. van der Hoff 15 00	Jan 31	M. van der Hoff 15 00
" 30	M. van der Hoff 15 00	Jan 31	M. van der Hoff 15 00

„Woensdag is alhier overleden en begraven de hier vanouds bekende zwerver genaamd „de oliejas”. Hij zwierf hier al jaren rond en bracht de nachten door in de bossen onder de blote hemel. Niemand deed hij enig leed. Sedert een week of drie werd hij verpleegd bij B. Derksen op het Laar, die aan deze onbekende heel wat hebben opgeofferd ten koste van zich zelf. Nader vernemen wij nog: deze bejaarde zwerver, met zijn zwaarmoedig uiterlijk maakt het nooit iemand lastig. Betrekkelijk gemakkelijk verkreeg hij dan ook van zijn „vaste klanten” wat hij voor zijn sober bestaan nodig had. Ook door zijn zindelijkheid onderscheide hij zich van andere zwervers. Een onzer beken diende hem tot badplaats, waarbij hij tegelijkertijd van de gelegenheid gebruikt maakte om zijn kleren te wassen. Tijdens zijn ziekte is gebleken dat het medegevoel nog niet de wereld uit is. Behalve door Derksen werd ook door ’t Groene Kruis en enkele particulieren hulp verleend, zodat de arme zwerver drie weken lang een goede verpleging genoot. Hij zal niet hebben vermoed,

dat hij nog eenmaal in een statige lijkkoeft ten grave zou worden gebracht. Het gezin van B. Derksen heeft een mooie daad verricht. Personen die zich met het geval inlieten zijn slecht te spreken over het feit dat hulp van gemeente-wege uitbleef”.

De nu 86-jarige D. Bakker vertelde over de „Oliejas”:

„Als kind heb ik hem een paar maal zien lopen bij de Kortenbroekweg, toen hij op weg was naar Jan Simons waar hij ook af en toe kwam. Een lange man, altijd in lange zwarte jas, die glom van het vet, dat maakte diepe indruk”.

Uit de door de Vaassense doodgraver bijgehouden aantekeningen bleek mij dat de „Oliejas” op het z.g. Algemeen in graf nr. 74 werd begraven.

Mijn verwachtingen het graf nu een kleine 80 jaar later nog terug te kunnen vinden was niet hoog gespannen. De opruimingswoede van de gemeente zorgt ervoor dat b.v. nu al de graven van personen die in de dertiger jaren op het 2de klas gedeelte zijn begraven niet meer terug te vinden zijn en onder de grasmat schuilgaan. Tot mijn grote verrassing waren echter op het z.g. Algemeen nog veel hardstenen nummerpaaltjes aanwezig. Ook paaltje nr. 74, waarbij op 19 juli 1919 de „Oliejas” zijn laatste rustplaats vond.

W. Terwel.

Met dank aan Frans Schumacher voor de verleende medewerking.

Over het water Het Apeldoorns Kanaal

Tussen twee punten in de IJssel, van Hattem via Apeldoorn tot Dieren, loopt het Apeldoorns Kanaal. Sinds 1972 is het kanaal gesloten voor de doorgaande scheepvaart. Alleen roeiboten betreden het water nog voor een tochtje tussen de gesloten dammen en sluizen. In het Historisch Museum Apeldoorn staat van 18 maart t/m 19 mei 1997 in een tentoonstelling het Apeldoorns Kanaal centraal. Aan de hand van originele ontwerptekeningen, kaarten, schilderijen, prenten, modellen op schaal en foto's komen de makers en de gebruikers van het kanaal uit het verleden in beeld. De ingekleurde ontwerptekeningen van het gehele kanaaltraject uit het archief van Rijkswaterstaat in Gelderland vormen het middelpunt van de presentatie. De tentoonstelling biedt de unieke gelegenheid om deze prachtige serie kaarten over een lengte van 56 meter te bezichtigen.

De totstandkoming van het Apeldoorns Kanaal maakte deel uit van de grote infrastructurele projecten die onder de regering van koning Willem I in de eerste helft van de 19de eeuw werden uitgevoerd. Het binnenland moest worden opengelegd met wegen en kanalen ter bevordering van de landbouw, handel en industrie als bron van welvaart voor Nederland. Op 1 april 1829 passeerde het koninklijke jacht als eerste schip de vijf sluizen en 27 bruggen van het kanaal tussen Apeldoorn en Hattem. In de verwachting van een groter economisch rendement kwam de verlenging van het kanaal tot Dieren in 1868 tot stand. Het Dierense sluizencomplex vormde een unieke bezienswaardigheid in Nederland. Met drie schutkolken werd het hoogteverschil van circa 10 meter tussen de lager gelegen IJssel en het kanaal overbrugd.

Het kanaal heeft bijgedragen aan de economische ontwikkeling van het omringende gebied. Schepen voerden turf, steenkool, kunstmest en grondstoffen aan en voerden hout, riet en papier en andere produkten van Veluwe nijverheid af. Daarnaast vervulden de beurtvaartdiensten voor personen en goederenvervoer een onmisbare functie. Er werd echter geen grootindustrie aangetrokken en na de Tweede Wereldoorlog ging het bergafwaarts met de beurtvaart. In de jaren '60 werd ten behoeve van de schaalvergroting van de scheepvaart nog een nieuwe schutsluis in Dieren gebouwd. Een geplande verruiming van het kanaal werd keer op keer uitgesteld. Daardoor is er nu een mooi kleinschalig 19de-eeuws kanaal bewaard gebleven. Door het beperkte economische succes van het Apeldoorns Kanaal is het kanaalgebied met zijn beplanting, jaagpaden, bebouwing van woningen, sluizen en bruggen nu juist in cultuur-historisch en landschappelijk opzicht waardevol.

Het Apeldoorns Kanaal staat momenteel op de nominatie om te worden aangewezen als beschermd kanaalgezicht volgens de Rijksmonumentenwet, een primeur in Nederland. Daarnaast staat het kanaal in de publieke belangstelling in verband met plannen om het weer bevaarbaar te maken voor de pleziervaart. Het is daarom een goed moment om weer eens stil te staan bij de betekenis van het Apeldoorns Kanaal in verleden en heden.

Voor nadere informatie telefoon 055-5788429/5216129 Telefax: 055-5221680.

Het Apeldoornsche kanaal.

Voor u gelezen...

Heerde Historisch, december 1996, nr 81

bevat onder andere:

- Kwartierstaat Egbert van de Vosse (1) door H. J. van de Vosse. Wat is een kwartierstaat?
Een vorm van voorouderonderzoek, welke alle gezamenlijke voorouders van een bepaald persoon (kwartierdrager) toont De ouders, vier grootouders, acht overgrootouders, zestien betovergrootouders enz. De schrijver voert in deze aflevering de kwartierstaat op van zijn vader.

De Mothoek, Heemkundige Vereniging Nuwenspete, jaargang 13, nr 4/5, december 1996/januari 1997

bevat onder andere:

- Aanvulling maten en gewichten, door A. Pul
- Plantaardig looien, vet- en traanlooing, door A. Pul
Om de huid van dieren te kunnen gebruiken moest men deze conserveren. In dit artikel worden de diverse manieren van conserveren = looien behandeld.

Alledaagse Dingen, nr 4, december 1996

bevat onder andere:

- Met de dood voor ogen, door Peter Nissen
Cultuurhistorische visies op sterven, begraven en rouwen.
- Vijftig-jarig jubileum Zuiderzeemuseum, door Robert Zijp
Het Zuiderzeemuseum heeft zijn plaats in de museumwereld moeten bevechten. De jubileumviering vindt plaats op 14 januari 1998 met de heropening van het binnenmuseum en de opening van een „kindermuseum” in het pand „Siberie”.

Alledaagse Dingen, nr 1, februari 1997

bevat onder andere:

- Verslag van de studiedag over eetcultuur in Venlo, door Albert van der Zeijden
Arme kost en rijke dis. Omdat de regionale tradities weer volop in de belangstelling staan, was deze studiedag gewijd aan de eetcultuur van Nederlands-Limburg. Typische streekgerechten worden door de veranderinge eetcultuur en het grote aanbod van Indisch-, Italiaans- en MacDonaldvoedsel sterk naar achter gedrongen en/of niet meer bereid.

Genealogisch Blad Veluwe, nr 3, 1996

bevat onder andere:

- Genealogisch onderzoek op de Veluwe (1) door E. de Jonge
De bronnen voor genealogisch onderzoek worden in dit artikel behandeld en er wordt ook duidelijk verteld waar men voor onderzoek terecht kan.

Genealogisch Blad Veluwe, nr 1, 1997

bevat onder andere:

- Genealogie familie Dijck, door E. de Jonge
Deze familie heeft gedurende twee eeuwen diverse openbare ambten bekleed in Noord-Veluwse schout- en richtersambten.
- Iets over onderzoek in de doop-, trouw- en begraafboeken (DTB), door E. de Jonge.
Het gebruik van vaste familienamen was voor 1811 niet algemeen. Men gebruikte vaders voornaam (patroniemen). Hoe vind je de juiste vader-naam van een zoon in de DTB?

Nieuwsbulletin Felua, jaargang 11, nr 4, december 1996

bevat onder andere:

- Een verslag van een symposium: Figuren rond het Loo.
Een aanzet tot het vinden van een mogelijke hofcultuur gedurende de afgelopen drie eeuwen.
- Een megamuseum? door R. M. Kemperink
Met de verhuizing naar het Raadhuisplein van het Historisch Museum Apeldoorn, is er nog geen einde gekomen aan de huisvestingsperikelen.

Gelders Erfgoed, 1997-1

- Het jaar 1999 is uitgeroepen tot het Jaar van de Wooncultuur. Het zal een uiting worden van de gegroeide aandacht voor wonen, voor huizen en hun bewoners en voor de bebouwde omgeving in het algemeen.
Een flink gedeelte van dit nummer van Gelders Erfgoed toont voor Gelderland de veelzijdigheid van het onderwerp goed aan.

Inhoud

Jaarverslag 1996 Streekarchivariaat Noord-Veluwe

door G. Kouwenhoven 1

Boekbespreking:

De Eerste Volksvertegenwoordigers van Gelderland in 1795

door G. Kouwenhoven 7

Buys Ballot en Epe

door S. Boekhoorn 8

Stichting van een post- en telegraafgebouw te Vaassen

door F. Schumacher 13

De Oliejas

door W. Terwel 18

Over het Water: Het Apeldoorns Kanaal

Persbericht Historisch Museum Apeldoorn 21

Voor u gelezen...

door D. te Riele 23